

Nr 319

Av herr **Ohlin m. fl.**, *angående psykologutbildningens utformning samt om inrättande av tre regionala skolpsykologtjänster.*

På det skolsociala området är nu den mest angelägna uppgiften att tillgodose behovet av fackutbildade skolpsykologer. Redan 1946 års skolkommision angav skolpsykologisk verksamhet som en väsentlig förutsättning för möjligheterna att inom enhetsskolans ram anpassa undervisningen efter elevernas anlag och intressen. Kommissionen föreslog att en skolpsykolog skulle tillsättas i varje statligt inspektionsområde. I proposition 1950:70 underströk departementschefen med anledning av skolkommisionens förslag behovet av skolpsykologisk verksamhet men uttalade, att grunderna för en skolpsykologorganisation torde kunna fastställas, först sedan en utredning av frågan om psykologernas utbildning kommit till stånd.

Den sedermera tillsatta psykologutredningen avgav i april 1955 sitt betänkande »Psykologisk utbildning och forskning» (SOU 1955:11). Betänkandet har särskilt i de delar som rör principerna för psykologutbildningens uppläggning från remissinstanserna mötts av praktiskt taget samstämmigt tillstyrkande. Myndigheter och organisationer har därvid vitsordat utredningens beräkning av behovet av psykologiskt fackutbildad arbetskraft såväl inom skolan som på andra samhällsområden. Det är självfallet, att utbildningsfrågans lösande utgör den viktigaste förutsättningen för att en skolpsykologorganisation skall kunna byggas ut i full skala.

Till 1956 års riksdag hemställdes i motionerna I:421 resp. II:513, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till 1957 års riksdag om successivt inrättande av skolpsykologbefattningar. I sitt yttrande (nr 218) över denna motion uttalade statsutskottet bl. a.: »att på grund av i skilda sammanhang gjorda erfarenheter en skolpsykologverksamhet torde kunna bli av betydande värde för skolor av olika typer och skoldistrikt av olika struktur.

Enligt vad utskottet erfarit har skolöverstyrelsen i sina anslagsäskanden för budgetåret 1957/58 hemställt om inrättande såsom försöksanordning av tre regionala skolpsykologtjänster. Den i förevarande motionsyrkande berörda frågan är alltså för närvarande föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t ägnar frågan *allvarlig uppmärksamhet* i samband med budgetberedningen och finner vid sådant förhållande icke anledning för riksdagen, att såsom i motionerna I:421 och II:513 så-

vitt här i fråga påyrkats, i skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning i ämnet.»

Varken skolöverstyrelsens begäran om inrättande av regionala skolpsykologbefattningar eller psykologutredningens förslag till en ordnad utbildning av psykologer har ännu föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Såväl förhållandena inom den skolpsykologiska verksamhet, vilken redan bedrivs huvudsakligen i kommunal regi, som situationen för de studerande vid universitet och högskolor, vilka redan förbereder sig för yrkesmässig psykologisk verksamhet gör det enligt vår mening synnerligen angeläget, att lösandet av dessa sedan länge av riksdagen som angelägna betraktade frågor icke ytterligare fördröjes. Vi vill därför föreslå riksdagen fatta beslut om de anförda förslagens snara förverkligande.

Utbildningsfrågan

Psykologutredningens förslag innebär i korhet en relativt bunden och effektivt utnyttjad sexårig utbildningsgång fram till licentiatexamen, vilken avses ge kompetens för självständiga befattningar som *psykolog*. Efter tre års teoretiska studier, fördelade inom examensämnen psykologi, pedagogik och sociologi, avlägges fil. kand.-examen, vilken jämte viss praktik avses ge kompetens som *psykologassistent*. Studierna till psykologkompetens utgör således en påbyggnad på psykologassistentutbildningen. Denna är för olika tillämpningsområden helt gemensam t. o. m. andra studieåret, varefter tentamina fördelas något olika mellan i första hand examensämnen pedagogik och sociologi beroende på studieinriktningen. Licentiatexamen bör enligt förslaget av skolpsykologerna normalt avläggas inom examensämnet pedagogik och av övriga tre kategorier, kliniska psykologer för barn- och vuxenklientel samt psykologer inom näringsliv, yrkesvägledning och militärväsende, inom examensämnet psykologi. Till den mer teoretiska utbildningen hör vidare ett antal kurser inom angränsade vetenskaper av betydelse för en yrkesverksam psykolog, såsom statistik, anatomi, fysiologi och psykiatri.

Utbildningens inriktning mot psykologisk yrkesverksamhet har ytterligare markerats genom ett antal kurser, vilka med tillämpande av individuell handledning avser att bibringa eleverna färdigheter i de grundläggande psykologiska arbetsmetoderna, såsom intervjuteknik och beteendeobservation, intelligensmätning, läs- och skrivdiagnostiska prov samt olika personlighetsdiagnostiska metoder. Dessa kurser föreslås gemensamma för samtliga linjer inom psykologutbildningen. Vissa av de mer krävande diagnosmetoderna förekommer först i licentiatstudierna. Dessutom ingår som en viktig punkt handledd praktik på olika institutioner i samhället som ett obligatoriskt led i utbildningen på alla linjer.

Det kan i detta sammanhang inte bli tal om att framföra detaljsynpunkter på den föreslagna utbildningsgången. Vi vill endast betona, att de sak-

kunniga framlagt övertygande skäl för att psykologutbildningen med hänsyn till beteendevetenskapernas starka expansion under de senaste årtiondena bör koncentreras inom det angivna ämnesområdet. Så har också skett i Danmark, som erhöll en organiserad psykologutbildning redan 1944. Norge har alltsedan 1948 haft en lagfäst psykologutbildning. År 1955 fastställdes, att denna för självständigt verksamma psykologer skall motsvara licentiatnivå.

Utredningen har också visat, att utbildningsmomenten i stor utsträckning bör vara gemensamma för psykologer inom olika tillämpningsområden dels genom de första två årens gemensamma studiegång, dels genom de för samtliga linjer gemensamma särskilda metodkurserna. Alla de remissinstanser, som äger direkt kontakt med psykologernas arbetsfält, har också vitsordat den föreslagna grundutbildningens ändamålsenlighet. Den kritik som kommit till uttryck går snarast ut på ett ytterligare närmande mellan de olika utbildningslinjerna. Sålunda anser medicinalstyrelsen, att en enhetlig studiegång ända fram t. o. m. fil. kand.-examen vore att föredraga.

Enligt vår mening är det därför inte möjligt att föreslå särskilda åtgärder för utbildning av psykologer inom ett enskilt tillämpningsområde utan att därmed göra våld på de sakkunnigas klart dokumenterade huvudtanke om en i väsentliga delar gemensam utbildningsgång för alla psykologer. En skolpsykolog kommer i sitt arbete att stå i nära kontakt med psykologer såväl inom näringsliv och yrkesrådgivning som inom psykisk barna- och ungdomsvård. Inte minst därför är det av stor vikt, att samtliga psykologkategorier erhåller en i väsentliga avseenden gemensam grundutbildning. Behovet av fackutbildade psykologer är stor även inom dessa båda senare tillämpningsområden. Detta vitsordas i utredningen och beträffande det kliniska arbetsfältet senast i en av medicinalstyrelsen 1956 till Kungl. Maj:ts ingiven framställning, i vilken med skärpa framhålles svårigheterna att rekrytera och behålla bl. a. psykologpersonal inom den psykiska barna- och ungdomsvården. Psykologutbildningen bör därför snarast komma till stånd i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag.

Ett successivt genomförande av psykologutbildningen torde emellertid kunna underlättas på flera sätt. I möjligaste mån synes utbildningsinstitutionerna redan nu ha sökt anpassa sin undervisning med hänsyn till psykologutredningens förslag. För att endast nämna ett exempel må framhållas, att universitetet i Uppsala redan nu ger kurser i såväl testmetodik som personlighetsdiagnostik med praktiska övningar, upplagda efter psykologutredningens riktlinjer. Genomförandet av psykologutbildningen skulle vidare kunna underlättas genom att vissa specialkurser till en början koncentreras till de utbildningsanstalter, som äger de bästa förutsättningarna härför med hänsyn till lokaler och personal.

Slutligen vill vi framhålla, att sedan uppdelningen av det gamla exa-

mensämnet pedagogik, i psykologi och pedagogik, numera genomförts vid landets samtliga lärosäten, har antalet studerande, som bedriver studier med tyngdpunkten i dessa ämnen, väsentligt ökat. Psykologutredningen anför i detta sammanhang (sid. 20): »Där examinationen är uppdelad på två ämnen, torde det vara mycket vanligt, att de studerande medtar båda i examen, i synnerhet om de syftar till psykologisk yrkesverksamhet av något slag.» Vi vill också erinra om att sociologi numera är examensämne vid tre av lärosätena. Dock har den stimulans som psykologutredningens förslag innebar för dem, som redan påbörjat sina studier inom detta ämnesområde i avsikt att utbilda sig till yrkesverksamma psykologer eller psykologassistenter, genom den fördröjda riksdagsbehandlingen förbytt i osäkerhet och bristande planmässighet i studiegången samt därmed förlängda studietider. Ett principbeslut om psykologutbildningen skulle för denna kategori studerande innebära, att de med vissa kompletteringar inom relativt kort tidrymd kunde uppfylla de av utredningen uppställda kraven för verksamhet som psykolog resp. psykologassistent. Förutsättningar föreligger med andra ord redan nu i vad avser tillgången på kompetent personal, för en successiv organisation av tillämpad psykologverksamhet.

Skolpsykologverksamheten

Skolpsykologverksamheten har hittills bedrivits dels centralt genom skolöverstyrelsens två skolpsykologer i Ce 33, dels lokalt genom kommunala skolpsykologbefattningar av skiftande utformning. Beträffande den centrala skolpsykologverksamheten anför skolöverstyrelsen i sina äskanden för budgetåret 1957/58 följande:

Överstyrelsen avser att genomföra en sådan fördelning av arbetsuppgifterna mellan de båda psykologtjänsterna, att den ena tjänsten huvudsakligen kommer att omfatta forskning och undersökningar med speciell inriktning på enhetsskolans arbetsformer och organisatoriska utformning. Den andra tjänsten synes mera böra inriktas på den centrala ledningen av den skolpsykologiska verksamheten ute på fältet. Den centrala skolpsykologiska verksamheten synes vidare böra omfatta koordinering av förekommande psykologisk-pedagogisk forskningsverksamhet vid lärarhögskolor och de särskilda försöksskolor, som kan komma att inrättas bl. a. genom att samordna nämnda forskningsverksamhet med aktuella problem, inför vilka skolpsykologerna ställes under det praktiska arbetet ute i fältet.

I fråga om utformningen av den *lokala* skolpsykologverksamheten varierar befattningarna från heltidstjänster för psykologer med licentiatkompetens (Göteborg, Lund) till deltidstjänstgöring för lärare med någon specialutbildning i psykologi. Om erfarenheterna och behovet av denna verksamhet anför skolöverstyrelsen följande:

Den skolpsykologiska verksamhet, som på kommunalt initiativ tillkommit, synes ha vuxit fram ur behovet av ett fackmässigt omhändertagande

av i första hand specialklientel av olika slag. Undersökningar för uttagning av elever till specialklasser eller särskild specialundervisning ter sig som några av de mest påträngande uppgifterna. I allmänhet förfogar skoldistriktet icke över personal, som kan fullgöra dessa uppgifter. Kompetensen är också synnerligen ojämn. Därtill kommer, att allt större krav ställes på provledarna, ju rikare differentieringsmöjligheter, som tillkommer. Flertalet distrikt hjälper sig nu fram med nödlösningar av olika slag. I andra distrikt — och detta gäller särskilt glesbygderna — anser man sig mer eller mindre sakna möjligheter att ta hand om de elevgrupper, varom här är fråga. Ju mer distriktets behov av skolpsykologiska insatser ökas, desto mer ohållbara blir rådande förhållanden. Behovet av en kompetent skolpsykologisk organisation aktualiseras i den mån beslutet vid 1956 års riksdag om specialklasser och särskild specialundervisning effektueras.

I detta läge förefaller det vara av synnerlig vikt, att distriktet beredes den hjälp, som många av dem sedan länge känt behov av, genom att de får möjlighet till kontakt med en kvalificerad statlig skolpsykologorganisation. Det torde också vara betydelsefullt att taga vara på de lokala initiativ och det personliga intresse, som nu finns på många håll. En ändamålsenlig och väl avvägd utbyggnad av denna verksamhetsform försvåras, om med åtgärderna får anstå alltför länge.

Starka skäl synes oss därför föreligga för att redan nu påbörja försöksverksamhet med statliga regionala skolpsykologer. Med hänsyn till arten av arbetsuppgifterna samt till det faktum, att dessa skolpsykologer torde komma att fylla en viktig funktion som handledare åt kommunala skolpsykologer i assistentställning, särskilt när det gäller introduktion av nya diagnostiska metoder, vill vi understryka vikten av överstyrelsens krav att »regionalt verksam skolpsykolog skall i kompetenshänseende tillhöra den av psykologutredningen angivna kategorien självständigt verkamma, vetenskapligt skolade psykologer med filosofie licentiatexamen». I fråga om lärarerfarenheten, som vi anser vara ett absolut krav, vill vi särskilt framhålla den av lärarorganisationerna i remissbehandlingen framförda synpunkten, att lärarerfarenheten helst bör omfatta barn i olika åldrar.

Beträffande anslagsberäkningen samt verksamhetens organisation ansluter vi oss till skolöverstyrelsens äskanden för budgetåret 1957/58.

Vi hemställer sålunda,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1958 års riksdag angående principbeslut om psykologutbildningens utformning jämte därav föranledda förslag avsedda att möjliggöra utbildningens påbörjande från och med läsåret 1958/59,

att riksdagen må besluta att som en försöksanordning tre regionala skolpsykologtjänster i lönegrad Ce 31 inrättas från och med budgetåret 1957/58 samt att tjänsterna tills vidare organiseras under skolöverstyrelsens direkta ledning med den placering och det verksamhetsområde, som överstyrel-

sen kan finna lämpliga, varvid förslagsanslaget under åttonde huvudtiteln uppräknas med kronor 124 000.

Stockholm den 26 januari 1957

Bertil Ohlin

Manne Ståhl

Wald. Svensson

Sven Wedén

Sven Gustafson

Gunnar Helén

Henning Gustafsson

i Göteborg

i Skellefteå